

Ю. В. Кучма,

Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв

ЧИННИКИ ТА УМОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ЯК ОБ'ЄКТУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Yu. Kuchma,

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv

FACTORS AND CONDITIONS OF INVESTMENT DEVELOPMENT OF BUILDING AREA AS A GOVERNMENT GOVERNANCE OBJECT

Здійснено теоретичний аналіз формування та реалізації інвестиційного розвитку будівельної галузі як об'єкту державного регулювання. Виділено основні чинники, що впливають на такий процес та стримують його просування. З системних позицій показано умови, які необхідно створити для подолання негативних тенденцій в процесі державного регулювання інвестиційного розвитку будівельної галузі в Україні. Наведено напрями удосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання інвестиційного розвитку будівельної галузі.

The theoretical analysis of formation and realization of investment development of the building industry as an object of state regulation is carried out. The main factors that influence this process and hinder its promotion are highlighted. The system positions indicate the conditions that need to be created to overcome the negative trends in the state regulation of investment development of the construction industry in Ukraine. The directions of improvement of the organizational and economic mechanism of state regulation of investment development of the construction industry are presented.

Theoretical analysis and practice of investing in the construction industry in Ukraine have shown that the partial introduction of innovations in their validity does not provide the expected effect. In our opinion, this can be explained by the following reasons: first, there are no optimal methods for assessing the effectiveness of the introduction of new technology in the process of investment development of the construction industry, taking into account the level of development of territories; Secondly, the investment development of the construction industry can not be considered without taking into account the interrelation with other branches having territorial bindings; And third, it is necessary to take into account the climatic and other features of each territory, according to which — to consistently implement long-term technical and economic policies.

Ключові слова: будівельна галузь, державне регулювання, інвестиційний розвиток, організаційно-економічний механізм, регіон, територія.

Key words: construction industry, state regulation, investment development, organizational and economic mechanism, region, territory.

ВСТУП

Інвестиційний розвиток будівельної галузі є дуже важливим і складним, комплексним організаційно-економічним процесом, що обумовлено його специфічним характером, динамічністю внутрішньогалузевих і міжгалузевих зв'язків, а також багатьма іншими чинниками.

З розвитком ринкових відносин особливого значення щодо інвестиційного розвитку будівельної галузі набуває комплексність матеріального виробництва та його концентрація, що створює об'єктивні передумови для розробки і широкого впровадження принципово нових, інноваційних форм організації такого процесу.

Теоретичним і практичним аспектам розвитку будівельної галузі, її інвестиційного забезпечення з позиції державного управління присвячені наукові праці Ансофа І., Маршала А., Портера М., Шумпетера Й., Бакуменка В., Беззубко Л., Васильєвої О., Дація О., Дорофієнка В., Драгана І., Ігнатенка О., Ковалевської О., Орлатого М., Орлової Н. та інші.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є визначення чинників та умов інвестиційного розвитку будівельної галузі як об'єкту державного регулювання, а також напрямів удосконалення його організаційно-економічного механізму.

РЕЗУЛЬТАТ

На сьогодні, по суті, не існує довгострокових перспективних планів розвитку економіки як в цілому по країні, так і окремих регіонах. Фактично відсутні схеми розвитку і розміщення продуктивних сил на перспективу, немає планів розвитку і розміщення матеріально-технічної бази будівельної галузі [2; 3].

Щодо потенціалу і прогнозів інвестиційного розвитку будівельної галузі на рівні регіону, необхідно відзначити саме галузеву специфіку економіки України, яка склалася в дореформений період. Так, у галузевому аспекті економічний потенціал країни був сформований як система галузевих і міжгалузевих комплексів, які охоплювали всі сторони суспільного виробництва. Одні галузі формувалися в рамках окремого виду виробництва і склалися з однорідних компонентів. Інші формувалися в рамках декількох комплексів. Так, металургійна галузь сформувалася з підприємств, які видобувають сировину (рудні кар'єри, шахти, ГЗК), підприємств, що виробляють енергію і переробних підприємств, що випускають кінцеву продукцію (металургійні заводи).

В економічній системі на загальнодержавному рівні як об'єкт наукових досліджень була виділена будівельна галузь, що являє собою сукупність виробничих підприємств, а також окремих сфер діяльності, функціонування яких спрямоване на забезпечення процесу розширеного відтворення. Щодо інвестиційного розвитку будівельної галузі, то його виділення як самостійного об'єкта наукових досліджень обумовлено об'єктивними процесами в інвестиційній сфері — розвитком інтеграції галузей, концентрації виробництва, поглиблення спеціалізації, кооперування і комбінування. Розвиток виробничих відносин в Україні досяг такого рівня, що процес відтворення основних засобів не може розглядатися інакше, як у всій сукупності і взаємозв'язку всіх учасників інвестиційного циклу [1; 3].

У науковій літературі існують різні підходи до розуміння сутності будівельної галузі. Але більшість фахівців [1; 6; 7], сходяться на думці, що будівельну галузь, з системних позицій, необхідно розглядати як інтегрований комплекс будівництва і промисловості будівельних матеріалів, деталей і конструкцій та інших пов'язаних з будівництвом сфер діяльності, які постачають для будівництва спеціалізовані знаряддя і забезпечують його нормальне функціонування для створення і оновлення виробничих потужностей і основних засобів для економічних та соціальних цілей [6].

За ринкових умов (з позиції управління) інвестиційний розвиток-будівельної галузі передбачає не-

обхідність формування відповідної системи, що складається з технічних, економічних і соціальних, організаційно-пов'язаних між собою елементів. Така система поділяється на дві великі підсистеми: керовану (об'єкт впливу) і керуючу (суб'єкт впливу), які поєднані інформаційними каналами. При цьому ефективно регулювання інвестиційного розвитку будівельної галузі в ринкових умовах ґрунтується на формуванні організаційно-економічного механізму впливу, що відповідає вимогам об'єктивних економічних законів і враховує інтереси всіх учасників такого процесу. Таким чином, ефективно регулювання інвестиційного розвитку будівельного комплексу пов'язано із забезпеченням максимальної відповідності критеріїв ефективності у об'єкта і суб'єкта впливу, що має сприяти збільшенню введення в експлуатацію будівельних об'єктів, підвищенню ефективності будівельного виробництва, і, таким чином, поліпшенню соціально-економічної ситуації на відповідній території.

Аналіз літератури з питань вдосконалення регулювання розвитку будівельної галузі свідчить про складність побудови такого ефективно діючого механізму. На нашу думку, одним з напрямків розв'язання такого завдання є поєднання галузевого та територіального підходів до управління при раціональній побудові структури відповідної системи. Суттєвою перешкодою при розробці системи регулювання інвестиційного розвитку будівельної галузі є відносна розгалуженість її територіально-галузевої структури при обмеженому використанні відповідного управлінського принципу.

Удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання інвестиційного розвитку будівельної галузі, методів його планування, необхідно здійснювати у відповідності з розробкою та впровадженням прогресивних й інноваційних методів управління.

Необхідно зазначити, що активізація процесу інвестиційного розвитку будівельної галузі потребує наявності єдиного керуючого органу або чітких правил взаємодії між суб'єктами (елементами) системи. Специфічною особливістю інвестиційного розвитку будівельної галузі є фактична відсутність цілісності у керуючій підсистемі. В результаті створюються певні умови для формування багатоланковості в системі, функціонування якої суттєво ускладнюється і сповільнюється. В результаті цього складність і громіздкість структури, що утворюється в процесі формування інвестиційного розвитку будівельної галузі призводить до помітного уповільнення процесів розвитку економіки територій, дорожчання будівельного виробництва, збільшення термінів будівництва і, як наслідок, до зниження ефективності інвестиційного процесу та функціонування будівельної галузі. При цьому в сучасних соціально-економічних умовах доволі складно уникнути дублювання різних функцій, раціоналізувати потоки і сформулювати цілісну функціональну модель. У зв'язку з цим, а також через подальше зростання конкуренції і концентрації інвестицій в будівельному виробництві — необхідним є прискорення пошуку дієвих та ефективних форм і методів регулювання інвестиційного розвитку будівельної галузі на рівні територій.

Підкреслимо, що реалізація процесу інвестиційного розвитку будівельної галузі в таких умовах має стохастичний (імовірнісний) характер. Стохастичність такої

системи визначається, перш за все, впливом великої кількості випадкових факторів, а також тим, що в таких системах мають місце випадкові відхилення від середніх показників, помилки, які залежать від поведінки елементів цих систем, від складності структури систем. Зазначені зовнішні і внутрішні впливи для суб'єктів інвестиційного розвитку будівельної галузі мають бути конкретизовані з урахуванням таких позицій: по-перше, умов функціонування (особливості економіки, природно-кліматичні тощо); по-друге, коливань попиту на вироблену продукцію (в залежності виду продукції, рівня ринкової активності, сезонності тощо); по-третє, стану основних засобів (рівень фондоозброєності), експлуатаційної надійності виробничих потужностей; по-четверте, рівня господарської (договірної) дисципліни між учасниками інвестиційного розвитку будівельної галузі; по-п'яте, обмеженість в отриманні та обробці будь-якої необхідної для прийняття рішень інформації.

Зазначені позиції є проявом нестабільності ринкового середовища, що передбачає неможливість постійного підтримання необхідних значень різних регульованих параметрів середовища, що змінюються внаслідок збурюючих впливів. Як такі регульовані параметри можна розглядати ціни і тарифи, податкові ставки, рівень інфляції, валютний курс, рівень облікової ставки НБУ тощо. Основні причини (або фактори) нестабільності економічного середовища можна умовно розділити на три рівні або групи. До першої групи належать чинники, що впливають на рівні суб'єкта господарювання (неефективні методи прийняття рішень, низький рівень інформатизації та автоматизації прийняття рішень, відсутність у менеджерів досвіду роботи в ринкових умовах, брак кваліфікованих фахівців, невідповідність організаційної структури тенденціям бізнес-середовища, надмірна ресурсоемність та низький рівень конкурентоспроможності, моральне та фізичне зношення основних засобів, ненадійність нових господарських зв'язків, дефіцит фінансових ресурсів). Другу групу складають чинники, що впливають на внутрішній ринок (посилення конкуренції, зростання ціни на основні енергоносії, інфляція, фіскальні механізми, коливання валютних курсів, високий рівень фінансових і комерційних ризиків, нерозвиненість системи страхування та фондового ринку). До третьої групи віднесено чинники інноваційного розвитку, а також ті, що впливають на зовнішній ринок (високий рівень залежності економіки України від міжнародних кредитних ресурсів, коливання світових цін на енергоносії, технологічних розвиток та інноваційна політика) [4; 7]. Очевидно, що чинники, що входять до цих трьох груп, корелюють між собою.

Мета регулювання інвестиційного розвитку будівельної галузі з системних позицій передбачає забезпечення такого функціонування в умовах ринку, яке зберігає його стійкість. При цьому під стійкістю необхідно розуміти здатність системи підтримувати передбачений режим функціонування, компенсувати дію зовнішніх перешкод і забезпечувати повернення в стан рівноваги. Стійкість інвестиційного розвитку будівельної галузі залежить від стабільності підсистем та елементів, що входять до неї.

Формування системи регулювання інвестиційного розвитку будівельної галузі вимагає виявлення найбільш

суттєвих факторів, здатних надати системі самоорганізаційний характер. При цьому можливі такі напрями вдосконалення системи: по-перше, розвиток регуляторної системи на підставі сформованого порядку виконання функцій управління з кількісними варіаціями щодо суб'єктів інвестиційного розвитку будівельної галузі на кожному рівні; по-друге, розвиток системи на підставі існуючої структури з перерозподілом певних функцій між окремими ланками; по-третє, програмно-цільовий розвиток, що виходить з наявності керуючих і керованих систем в галузевому й територіальному аспектах. Такий напрям пов'язаний із чіткою регламентацією функцій керуючої системи на за відповідними рівнями. При цьому головною умовою вдосконалення регулювання стає не лише наявність зв'язку, але й функціональне наповнення. Цей напрям, на нашу думку, є найбільш ефективним при вдосконаленні державного регулювання інвестиційного розвитку будівельної галузі.

Щодо характеристики системи регулювання інвестиційного розвитку будівельної галузі, то необхідно зазначити, що система регулювання повинна мати такі особливості: по-перше, пропорційність і співвідносність, які проявляються всередині, а також між керованою і керуючою підсистемами (чим більше структурована керована система, тим більш насиченою має бути керуюча підсистема, для того щоб забезпечувати оперативність і ефективність управління); по-друге, ритмічність і безперервність, що відображають специфіку інвестиційного розвитку будівельної галузі, а також з огляду на просторово-територіальну організацію суб'єктів такого процесу; по-третє, по-третє, комплексність підходів до будівельно-виробничої та інвестиційної діяльності на всіх етапах розвитку (комплексність є суттєвим резервом підвищення ефективності управлінської та виробничої діяльності, а також сприяє більш повному прояву специфіки інвестиційного розвитку будівельної галузі); по-четверте, спеціалізація управлінських функцій, що досягається їх об'єднанням/поділом, впровадженням нових технологій, а також збільшенням масштабів будівельних програм (спеціалізація сприяє концентрації однорідних робіт і функцій, чіткій регламентації і розподілу відповідальності кожного суб'єкта); по-п'яте, цілеспрямованість, що виражається у досягненні кінцевих результатів інвестиційного розвитку будівельної діяльності, а також використання програмно-цільового методу планування та прогнозування, що дає змогу здійснити необхідний перерозподіл функцій та обов'язків між ланками і виконавцями, що забезпечить ефективне функціонування керуючої і керованої системи; по-шосте, складність і насиченість інформаційних потоків, пов'язаних з галузевою різноманітністю і різнохарактерністю документообігу.

Безумовно, що в ринковій економіці існує необхідність цілеспрямованого підвищення ефективності будь-якої системи, як найпростішої, так і найскладнішою (це стосується й окремо взятого суб'єкта господарювання, кластеру, території, галузі та країни в цілому). Вочевидь, що при забезпеченні інвестиційного розвитку будівельної галузі, а також певної території (області, району, міста) продукцією будівельного виробництва у необхідному обсязі, в не-

обхідні терміни при відповідній якості на кожній території матимуть місце властиві тільки цій території особливості, які обумовлюють вибір ефективних рішень. Ефективність таких рішень необхідно розглядати з позицій розвитку території. Таким чином, у концепції довгострокового розвитку території та інвестиційного розвитку будівельної галузі мають бути відображені шляхи і засоби досягнення поставлених цілей, а також цільові показники, що визначатимуть досягнення головної мети. Такі показники можуть стосуватися різних технологічних й організаційних засад створення будівель та споруд, типів матеріалів і конструкцій, техніки і технологій, що скорочують матеріаломісткість, енергоємність, трудомісткість, показники, що відображають рівень ефективності інвестицій в будівництво за рахунок здешевлення продукції, скорочення термінів її окупності тощо.

ВИСНОВОК

Теоретичний аналіз і практика інвестування у будівельну галузь в Україні, показали, що часткове впровадження нововведень при їх обґрунтованості не дають очікуваного ефекту. На нашу думку, це можна пояснити такими причинами: по-перше, відсутні оптимальні методики оцінки ефективності впровадження нової техніки в процесі інвестиційного розвитку будівельної галузі, що враховують рівень розвитку територій; по-друге не можна розглядати інвестиційний розвиток будівельної галузі без врахування взаємозв'язку з іншими галузями, що мають територіальну прив'язку; по-третє, необхідно враховувати природно-кліматичні та інші особливості кожної території, відповідно до яких послідовно здійснювати довгострокову технічну та економічну політику.

Література:

1. Бурмака М.М. Управління розвитком підприємства (на прикладі підприємств будівельної галузі): монографія / М.М. Бурмака, Т.М. Бурмака. — Харків: ХНАДУ, 2011. — 204 с.
2. Данилишин Б.М. Макросистемна еволюція української економіки: монографія. — Т. 2 / Б.М. Данилишин, В.В. Микитенко; Національна академія наук України. — К.: ЗАТ "Нічлава", 2008. — Т. 2. — 210 с.
3. Драган І.О. Державне управління розвитком житлово-комунального господарства України: модернізація та ресурсозбереження: монографія / І.О. Драган. — Донецьк: Юго-Восток, 2011. — 237 с.
4. Егорова Н.Е. Моделирование инвестиционной деятельности в жилищном секторе / Н.Е. Егорова, С.Р. Хачатрян, К.А. Фонтана. — М.: ЦЭМИ РАН, 1998. — 90 с.
5. Зуб А.Т. Системный стратегический менеджмент: методология и практика / А.Т. Зуб, М.В. Локтионов. — М.: Генезис, 2001. — 752 с.
6. Каменецкий М.И. Строительная отрасль: анализ и оценка условий развития / М.И. Каменецкий // Экономика строительства. — 2001. — № 4. — С. 2—16.
7. Ковалевська О.П. Методичні основи формування стратегії розвитку інвестиційно-будівельного комплексу // Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія "Управління". — Вип. 4. — 2011. — Державне управління та місцеве самоврядування / За заг.

ред. В.К. Присяжнюка, В.Д. Бакуменка. — К.: Видавничо-поліграфічний центр Академії муніципального управління. — 2011. — С. 106—111.

References:

1. Burmaka, M.M. and Burmaka, T.M. (2011), *Upravlinnia rozvytkom pidpriemstva (na prykladi pidpriemstv budivel'noi haluzi)* [Management of enterprise development (for example, enterprises of the construction industry)], KhNADU, Kharkiv, Ukraine.
2. Danylyshyn, B.M. and Mykytenko, V. V. (2008), *Makrosystemna evoliutsiia ukrains'koi ekonomiky* [Macro-system evolution of the Ukrainian economy], ZAT "Nichlava", Natsional'na akademiia nauk Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
3. Drahan, I.O. (2011), *Derzhavne upravlinnia rozvytkom zhytlovo-komunal'noho hospodarstva Ukrainy: modernizatsiia ta resursozberezhennia* [Public administration of housing and communal services development in Ukraine: modernization and resource conservation], Yuho-Vostok, Donetsk, Ukraine.
4. Egorova, N.E. Hachatrjan, S.R. and Fontana, K.A. (1998), *Modelirovanie investitsionnoj dejatel'nosti v zhilishhnom sektore* [Modeling of investment activity in the housing sector], CJEMI RAN, Moscow, Russian Federation.
5. Zub, A.T. and Loktionov, M.V. (2001), *Sistemnyy strategicheskij menedzhment: metodologija i praktika* [Systematic strategic management: methodology and practice], Genезis, Moscow, Russian Federation.
6. Kameneckij, M.I. (2001), "Construction industry: analysis and assessment of development conditions", *Jekonomika stroitel'stva*, vol. 4, pp. 2—16.
7. Kovalevs'ka, O.P. (2011), "Methodical bases of formation of the strategy of development of investment-building complex", *Naukovyj visnyk Akademii munitsypal'noho upravlinnia: Serii "Upravlinnia"*, vol. 4/2011, pp. 106—111.

Стаття надійшла до редакції 28.08.2017 р.

www.dy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Виходить 12 разів на рік

Видання включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73